पारंभगीता

LIBRARY
OF THE
BOMBAY
BRANCH
OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY

श्रीगणेशायनमः॥श्रीसरस्वत्यैनमः
ॐअस्यश्रीभगवद्गीतामालामंत्र
स्यभगवान्वेदव्यासऋषिः॥अनु
ष्टुप्छंदः॥श्रीकृष्णःपरमात्मा
देवता॥अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्र
ज्ञावादांश्चभाषसेतिबीजं॥सर्व ध
र्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रजेति

शक्तिः॥अहंत्वासर्वपापेभ्योमो
क्षयिष्यामिमाशुचेतिकीलकं॥
ॐ॥नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंद
हतिपावकइत्यंगुष्ठाभ्यांनमः॥
ॐ॥नचैनंक्लेदयंत्यापोनशो
षयतिमारुतइतितर्जनीभ्यांन
मः॥ॐ॥अशोच्योयमदाह्योयम

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

गी० २ अ० १

ङ्केद्योशो[illegible]चेतिमध्यमाभ्यांनमः ॐनिस्सर्वगतस्थाणुरचलोयंस
नातनइतिअनामिकाभ्यांनमः ॐ
पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोथसहस्र
शःइतिकनिष्ठिकाभ्यांनमः ॐना
नाविधानिदिव्यानिनानावर्णाकृ[illegible]
निचेतिकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ २

ॐ नैनंछिदतिशस्त्राणितिहृदया
यनमः ॐ नचैनंक्लेदयंत्यापोद
तिशिरसेस्वाहा ॐ अच्छेद्योयमद्रा
ह्योयशिखायवौषट् ॐ निस्सर्व
गतस्थाणुरतिकवचायहुं ॐ
पश्यमेपार्थरूपाणितिनेत्रत्रयाय
वौषट् ॐ नानाविधानिदिव्यानि

तिअस्त्रायफट्॥ इतिन्यासः॥श्री
कृष्णप्रीत्यर्थेपाठेविनियोगः॥अ
थध्यानं॥पाथयिप्रतिबोधितांभ
गवतानारायणेनस्वयं॥व्यासेन
ग्रथितापुराणमुनिनामध्येमहा
भारते॥ अद्वैमृतवर्षिणंभ
वतिमशदृशाध्यायिनं॥मंहं

मनसाहधामिभगवद्गीतेभ
वद्वेषिणं॥१॥नमोस्तुतेव्यास
शालबुद्धेफुल्लारविंदायतपत्र
नेत्र॥येनत्वयाभारततैलपूर्णः
प्रज्वालितोज्ञानमयप्रदीपः॥२॥
प्रपन्नपारिजातायतोत्रवैत्रैक
पाणये॥ज्ञानमुद्रायकृष्णाय

गीतामृतदुहेनमः सर्वोपनिष
द्गोगावोदोग्धागोपालनंदनः पा
र्थोवत्सःसुधीर्भोक्तादुग्धंगीता
मृतंमहत् ४ वसुदेवसुतंदेवं
कंसचाणूरमर्दनं देवकीपरमा
नंदंकृष्णंवंदेजगद्गुरुं ५ सारथ्य
मर्जुनस्याथैकुर्वन्गीतामृतंह्यौ

लोकत्रयोपकारायतस्मैकृष्णा
त्मनेनमः ६ भीष्मद्रोणतटाज
यद्रथजलागांधारनीलोत्पला
शल्यग्राहवतीकृपेणवहिनीक
र्णेनवेलाकुला अश्वत्थामविक
र्णघोरमकरादुर्योधनावर्तिनी
सोत्तीर्णखलुपांडवैरणनदिकै

गी० ५ वर्तकः केशवः ७ पाराशर्यवचः अ० १
सरोजमम लंगीतार्थगंधोत्कटं
नानाख्यानककेसरंहरिकथासं
बोधनाबोधितं ८ लोकेसज्जन
षट्पदैरहरहः पेपीयमानंमुदा
भूयाद्भारतपंकजंकलिमल-
सिनःश्रेयसे ९ मुकंकरोतिवाचा ५

लंपंगुलंघयतेगिरिं यत्कृपात
महंवंदेपरमानंदमाधवं १०
ब्रह्मावरुणेंद्ररुद्रमरुतःस्तुन्वंत
दिव्यैस्तवैर्वेदैःसांगपदक्रमोपनि
षदैर्गायंतियंसामगाः ध्यानाव
स्थितत्तद्गतेनमनसापश्यंतियंयो
गिनोयस्यांतंनविदुःसुरासुरगणा

देवायतस्मैनमः ११ ध्यानं
वाच्च धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेस
मवेतायुयुत्सवः मामकाःपांडवा
श्चैवकिमकुर्वतसंजय १
दृष्ट्वातुपांडवानीकंव्यूढं
दुर्योधनस्तदा आचार्यमुपसंगम्य
राजावचनमब्रवीत् पश्यैतां

पांडुपुत्राणामाचार्यमहतीं चमूं
व्यूढांद्रुपदपुत्रेणतवशिष्येणधीम
ता २ अत्रशूरामहेष्वासाभीमा
र्जुनसमायुधि युयुधानोविराट
श्चद्रुपदश्चमहारथः ४ धृष्टकेतु
श्चेकितानःकाशीराजश्चवीर्यवा
न् पुरुजित्कुंतिभोजश्चशैव्यश्च

नरपुंगवः ५ युधामन्युश्च विक्रांत
उत्तमौजाश्च वीर्यवान् सौभद्रो द्रौ
पदेयाश्च सर्व एव महारथाः ६ अ
स्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजो
त्तम नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं
तान्ब्रवीमि ते ७ भवान्भीष्मश्च
कर्णश्च कृपश्च समितिंजय जश्च ७

थामा विकर्णश्च सोमदत्तिस्तथैव
च ८ अन्ये च बहवः शूरा मदर्थे
त्यक्तजीविताः नानाशस्त्रप्रहर
णाः सर्वे युधविशारदाः ९ अप
र्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षि
तं पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमा
भिरक्षितं १० अयनेषु च सर्वेषु

यथाभागमवस्थिताः भीष्ममेवाभि अ० १
रक्षंतुभवंतसर्वएवहि ११ तस्यसं
जनयन्हर्षंकुरुवृधःपितामहसिंह
नादंविनद्योच्चैःशंखंदध्मौप्रतापवान् १२ ततःशंखाश्चभेर्यश्चपणवानकगोमुखाः सहसैवाभ्यहन्यंत
तसशब्दस्तुमुलोभवत् १३ तत ८

श्वेतैर्हयैर्युक्तेमहतिस्यंदनेस्थितौमाधवःपांडवश्चैवदिव्यौशंखौप्रदध्मतुः
१४ पांचजन्यंहृषीकेशोदेवदत्तंधनंजयः पौंड्रंदध्मौमहाशंखंभीमकर्माव्रिकोदरः १५ अनंतविजयंराजाकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः नकुलः
सहदेवश्चसुघोषमणिपुष्पकौ १६

काश्यश्च परमेष्वासः शिखंडी च महा
रथः धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिः
श्चापराजितः १७ द्रुपदो द्रौपदेया
श्च सर्वशः पृथिवीपते सौभद्रश्च
महाबाहुः शंखान्दध्मुः पृथक्पृथ
क् १८ स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृद
यानि व्यदारयन् ॥ नभश्च पृथि

चैवं तुमुलो व्यनुनादयन् १९
थव्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्क
पिध्वजः प्रवर्ते शस्त्रसंपाते धनु
रुद्यम्य पांडवः २० हृषीकेशं तदा
क्यमिदमाह महीपते ॥ अर्जुन उवाच
सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मे
ऽच्युत २१ यावदेतान्निरीक्षेऽहं योधु

कामानवस्थितान्॥कैर्मयासहयो
द्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे॥२२॥यो
त्स्यमानानवेक्षेऽहंयएतेत्रसमाग
ताः॥धार्त्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेर्युद्धेप्रिय
चिकीर्षवः॥२३॥संजयउवाच॥ए
वमुक्तोहृषीकेशोगुडाकेशेनभार
त सेनयोरुभयोर्मध्येस्थापयित्वा १०

रथोत्तमं॥२४॥भीष्मद्रोणप्रमुख
तःसर्वेषांचमहीक्षितां॥उवाचपा
र्थपश्यैतान्समवेतान्कुरूनिति॥
॥२५॥तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थःपि
तॄनथपितामहान्॥आचार्यान्मा
तुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखी
न्तथा॥२६॥श्वशुरान्सुहृदश्चैवसे

नयोरुभयोरपि॥तान्समीक्ष्यस
कौंतेयःसर्वान्बंधूनवस्थितान्॥
॥२७॥कृपयापरयाविष्टोविषीद
न्निदमब्रवीत्॥अर्जुनउवाच॥दृ
ष्ट्वेमंस्वजनंकृष्णयुयुत्सुंसमुप
स्थितं॥२८॥सीदंतिममगात्राणिमु
खंचपरिशुष्यति॥वेपथुश्चशरीरे

मेरोमहर्षश्चजायते॥२९॥गांडीवंस्रं
सतेहस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते॥न
चशक्नोम्यवस्थातुंभ्रमतीवचमे
मनः॥३०॥निमित्तानिचपश्यामि
विपरीतानिकेशव॥नचश्रेयोनुप
श्यामिहत्वास्वजनमाहवे॥३१॥न
कांक्षेविजयंकृष्णनचराज्यंसुखा

निचकिन्नोराज्येनगोविंदकिंनोभो
जीवितेनवा॥३२॥एषामर्थेकांक्षित
न्नोराज्यंभोगाःसुखानिच॥तइमे
वस्थितायुद्धेप्राणांस्त्यक्त्वाधनानि
च॥३३॥आचार्यापितरःपुत्रास्त
थैवचपितामहः॥मातुलाःश्वशुराः
पौत्राःश्यालाःसंबंधिनस्तथा॥३४॥

एतान्नहंतुमिछामिघ्नतोपिमधुस
दन॥अपित्रैलोक्यराज्यस्यहेतोः
किंनुमहीकृते॥३५॥निहत्यधार्त्तरा
ष्ट्रान्नःकाप्रीतिस्याज्जनार्दन॥
पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानात
तायिनः॥३६॥तस्मान्नार्हावयंहंतुं
धार्त्तराष्ट्रान्स्वबांधवान्॥स्वजनं

हिकथंहत्वास्वजनंस्याममाधव ॥ ३७ ॥ १
यद्यप्येतेनपश्यंतिलोभोपहतचेत
सः॥कुलक्षयकृतंदोषंमित्रद्रोहेच
पातकं॥३८॥कथंनज्ञेयमस्माभिःपा
पादस्मान्निवर्तितुं॥कुलक्षयकृतं
दोषंप्रपश्यद्भिर्जनार्दन॥३९॥कुलक्ष
येप्रणश्यंतिकुलधर्माःसनातनाः॥ १३

धर्मेनष्टेकुलंकृत्स्नमधर्मोभिभवत्यु
त॥४०॥अधर्माभिभवात्कृष्णप्रदुष्य
तिकुलस्त्रियः॥स्त्रीषुदुष्टासुवार्ष्णेय
जायतेवर्णसंकरः॥४१॥संकरोनर
कायैवकुलघ्नानांकुलस्यच॥पतंति
पितरोह्येषांलुप्तपिंडोदक क्रियाः॥
॥४२॥दोषैरेतैःकुलघ्नानांवर्णसंक

रकै॥उत्साद्यंतेजातिधर्माकुलधर्मा
णांमनुष्याणांजनार्दन॥नरकेनिय
तंवासोभवतीत्यनुशुश्रुम॥४४॥अ
होबतमहत्पापंकर्तुंव्यवसितावयं॥
यद्राज्यसुखलोभेनहंतुंस्वजनमुद्य
ताः॥४५॥यदिमामप्रतीकारमशस्त्रं १५

शस्त्रपाणयः॥धार्त्तराष्ट्रारणेहन्यु
स्तन्मेक्षेमतरंभवेत्॥४६॥संजयउ
वाच॥एवमुक्त्वार्जुनःसंख्येरथोप
स्थउपाविशत्॥विसृज्यसशरंचापं
शोकसंविग्नमानसः॥४७॥हरिः ॐ
तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु
ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुन

संवादेऽर्जुनविषादयोगोनामप्रथमो अ० १
ध्यायः ॥१॥ ॐ ॥ कृष्णार्पणमस्तु

संजयउवाच॥तंतथाकृपयाविष्ट
मश्रुपूर्णाकुलेक्षणं॥विषीदंतमिदंवा
क्यमुवाचमधुसूदनः॥१॥श्रीभगवा
नुवाच॥कुतस्त्वाकश्मलमिदंविषमे
समुपस्थितं॥अनार्यजुष्टमस्वर्ग्य
मकीर्तिकरमर्जुन॥२॥क्लैब्यमास्म
गमःपार्थनैतत्त्वय्युपपद्यते॥क्षुद्रं

हृदयंदौर्बल्यंत्यक्त्वोत्तिष्ठपरंतप
॥३॥अर्जुनउवाच॥कथंभीष्ममहंसं
ख्येद्रोणंचमधुसूदन॥इषुभिःप्रति
योत्स्यामिपूजार्हावरिसूदन॥४॥
गुरूनहत्वाहिमहानुभावां
छ्रेयोभो
क्तुंभैक्ष्यमपीहलोके॥हत्वार्थकामां
स्तुगुरूनिहैवभुंजीयभोगान्रुधिर

अद्रिग्धान् ५ नचैतद्विद्मः कत
रंनोगरीयोयद्वाजयेमयदिवानोज
येयुः यानेवहत्वान जिजीविषाम
स्तेवस्थिताः प्रमुखेधार्तराष्ट्राः ६
कार्पण्यदोषोपहतःस्वभावपृच्छा
मित्वांधर्मसंमूढचेताः यच्छ्रेयस्या
न्निश्चितंब्रूहितन्मेशिष्यस्तेहंशाधि १७

मांत्वांप्रपन्ने ७ नहिप्रपश्यामिम
मापनुद्याद्यछोकमुछोषणमिंद्रि
याणां अवाप्यभूमावसपत्नमृद्धं
राज्यंसुराणामपिचाधिपत्यं ८ संज
यउवाच एवमुक्त्वाहृषीकेशंगु
डाकेशः परंतपः नयोत्स्य इतिगो
विंदमुक्त्वातूष्णींबभूवह ९ तमु

वाक्यहृषीकेशः प्रहसन्निवभार
त सेनयोरुभयोर्मध्येविषीदंत
मिदंवचः ॥१०॥ श्रीभगवानुवाच ॥
अशोच्यानन्वशोचस्त्वंप्रज्ञावादां
श्चभाषसे गतासूनगतासूंश्चना
नुशोचंतिपंडिताः ॥११॥ नत्वेवा
हंजातुनासंनत्वंनेमेजनाधिपाः

॥१८॥

नचैवनभविष्यामःसर्वेवयमतःपरं
॥१२॥ देहिनोस्मिन्यथादेहेकौमारंयौ
वनंजरा तथादेहांतरप्राप्तिर्धीरस्त
त्रनमुह्यति ॥१३॥ मात्रास्पर्शास्तुकौं
तेयशीतोष्णसुखदुःखदाः आग
मापायिनोनित्यास्तांस्तितिक्षस्वभा
रत ॥१४॥ यंहिनव्यथयंत्येतेपुरुषंपुरुष

र्षभ समदुःखसुखंधीरंसोमृत गी०
त्वायकल्पते १५ नासतोविद्यतेभा २
वोनाभावोविद्यतेसतः उभयोरपि
दृष्टोंतस्त्वनयोस्तत्वदर्शिभिः १६
अविनाशितुतद्विद्धियेनसर्वमिदं
ततं विनाशमव्ययस्यास्यनकश्चि १९
त्कर्तुमर्हसि १७ अंतवंतइमेदे

हानित्यस्योक्ताशरीरिणः अनाशि
नोप्रमेयस्यतस्माद्युध्यस्वभारत
१८ यएनंवेतिहंतारंयश्चैनंमन्यते
हतं उभौतौनविजानीते नायंहंति
नहन्यते १९ नजायम्रियतेवाक
दाचिन्नायंभूत्वाभवितावानभूयः
अजोनित्यःशाश्वतोयंपुराणोनहन्य तेहन्म

मानेशरीरे २० वेदाविनाशिनंनि
त्यंयएनमजमव्ययं कथंसपुरुष
पार्थकंघातयतिहंतिकं २१ वासां
सिजीर्णानियथाविहायनवानिग
हातिनरोपराणि तथाशरीराणिवि
हायजीर्णान्यन्यानिसंयातिनवानि
देही २२ नैनंछिंदंतिशास्त्राणि नै

नंदहतिपावकः नचैनंक्लेदयंत्या
पोनशोषयतिमारुतः २३ अछे
द्योयंमदाह्योयमक्लेद्योशोष्यएव
च नित्यःसर्वगतस्थाणुरचलोयंस
नातनः २४ अव्यक्तोयमचिंत्योय
मविकार्योयमुच्यते तस्मादेवंवि
दित्वैनंनानुशोचितुमर्हसि २५

गी० २१ अथचैनंनित्यजातंनित्यंवामन्यसे अ० २
मृतं तथापित्वंमहाबाहोनैनंशो
चितुमर्हसि २६ जातस्यहिध्रुवो
मृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच तस्माद्
परिहार्येर्थेनत्वंशोचितुमर्हसि २७
अव्यक्तादीनिभूतानिव्यक्तमध्या
निभारत अव्यक्तनिधनान्येवत २१

त्रकापरिवेदना २८ आश्चर्यवत्
पश्यतिकश्चिदेनमाश्चर्यवद्वदति त
थैवचान्यः आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृ
णोतिश्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित् २९
देहीनित्यमवध्योयंदेहेसर्वस्य
भारत तस्मात्सर्वाणिभूतानित्वं
शोचितुमर्हसि ३० स्वधर्ममपिचावे

स्यनविकंपितुमर्हसि धर्म्याद्धि
युद्धाच्छ्रेयोन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते
३१ यदृच्छयाचोपपन्नंस्वर्गद्वार
मपावृतं सुखिनःक्षत्रियाःपार्थ
लभन्तेयुद्धमीदृशं ३२ अथचे
त्त्वमिमंधर्म्यंसंग्रामंनकरिष्यसि
ततःस्वधर्मंकीर्तिंचहित्वापाप

मवाप्स्यसि ३३ अकीर्तिंचापि
भूतानिकथयिष्यंतितेव्ययां संभा
वितस्यचाकीर्त्तिर्मरणादतिरिच्यते
३४ भयाद्रणादुपरतं
मंस्यंतेत्वांमहारथाः येषांचत्वं
बहुमतोभूत्वायास्यसिलाघवं
३५ अवाच्यवादांश्चबहून्वदिष्यं

तितवाहिताः निंदंतस्तवसा
मर्थ्यंततोदुःखतरंनुकिं ३६ हं
तोवाप्स्यसिस्वर्गंजीत्वावाभो
क्ष्यसेमहीं तस्मादुत्तिष्ठकौंते
ययुद्धायकृतनिश्चयः ३७ सु
खदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौ
जयाजयौ ततोयुद्धायय्युजस्व

नैवंपापमवाप्स्यसि ३८ एषातेभि
हितासांख्येबुद्धियोगेत्विमांशृणु
बुध्यायुक्तोययापार्थकर्मबंधंप्रहा
स्यहि ३९ नेहाभिक्रमनाशोस्तिप्रत्य
वायोनविद्यते स्वल्पमप्यस्यधर्मस्य
त्रायतेमहतोभयात् ४० व्यवसा
यात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरुनंदन ब

दुरात्मवाह्यनेताश्चबुद्धयोव्यवसा
यिनां ४१ यामिमांपुष्पितांवाचम्प्र
वदंत्यविपश्चितोवेदवादरताः
पार्थनान्यदस्तीतिवादिनः ४२ का
मात्मानःस्वर्गपराजन्मकर्मफल
प्रदां क्रियाविशेषबहुलांभोगैश्व
र्यगतिंप्रति ४३ भोगैश्वर्यप्रसक्ता २५

नांतयापहृतचेतसां व्यवसाया
त्मिकाबुद्धिःसमाधौनविधीयते
४४ त्रैगुण्यविषयावेदानिस्त्रैगु
ण्योभवार्जुन निर्द्वंद्वोनित्यसत्वस्थो
निर्योगक्षेमआत्मवान् ४५ या
वानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके
तावान्सर्वेषुवेदेषुब्राह्मणस्यविजा

नतः ४६ कर्मण्यवाधिकारस्तेमा
फलेषुकदाचन माकर्मफलहेतु
र्भूर्मातेसंगोस्त्वकर्मणि ४७ योग
स्थः कुरुकर्माणिसंगत्यक्त्वाधनं
जय सिध्यसिध्योःसमोभूत्वास
मत्वंयोगउच्यते ४८ दूरेणह्यव
रंकर्मबुद्धियोगाद्धनंजय बुध्यौ

शरणमन्विच्छकृपणाःफलहेतवः
४९ बुद्धियुक्तोजहातीहउभेसुकृत
दुष्कृते तस्माद्योगाययुज्यस्वयोगः
कर्मसुकौशलं ५० कर्मजंबुद्धियु
क्ताहिफलंत्यक्त्वामनीषिणः जन्म
बंधविनिर्मुक्ताः पदंगच्छंत्यनामयं
५१ यदाते मोहकलिलंबुद्धिर्व्यति

तरिष्यति ॥ तदागंतासिनिर्वेदंश्रोत
व्यस्यश्रुतस्यच ॥५२॥ श्रुतिविप्रतिप
न्नातेयदास्थास्यतिनिश्चला समा
धावचलाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स
सि ॥५२॥ अर्जुनउवाच ॥ स्थितप्रज्ञ
स्यकाभाषासमाधिस्थस्यकेशव
स्थितधीः किंप्रभाषेतकिमासीत २६,

व्रजेतकिं ॥५४॥ श्रीभगवानु० ॥ प्रज
हातियदाकामान्सर्वान्पार्थमनो
गतान् ॥ आत्मन्येवात्मनातुष्टः
स्थितप्रज्ञास्तदोच्यते ॥५५॥ दुखेष्व
नुद्विग्नमनाःसुखेषुविगतस्पृहः
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मु
निरुच्यते ॥५६॥ यःसर्वत्रानभिस्ने

तरिष्यति ॥ तदागंतासिनिर्वेदंश्रोत
व्यस्यश्रुतस्यच ॥५२॥ श्रुतिविप्रतिप
न्नातेयदास्यास्यतिनिश्चला समा
धावचलाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स
सि ॥५२॥ अर्जुनउवाच ॥ स्थितप्रज्ञ
स्यकाभाषासमाधिस्थस्यकेशव
स्थितधीः किंप्रभाषेतकिमासीत २६,

व्रजेतकिं ॥५४॥ श्रीभगवानु० ॥ प्रज
हातियदाकामान्सर्वान्पार्थमनो
गतान् ॥ आत्मन्येवात्मनातुष्टः
स्थितप्रज्ञास्तदोच्यते ॥५५॥ दुखेष्व
नुद्विग्नमनाःसुखेषुविगतस्पृहः
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मु
निरुच्यते ॥५६॥ यःसर्वत्रानभिस्ने

हस्तत्तत्राप्यशुभाँशुभं नाभिनं
इतिनद्वेष्टिस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता
५७ यदासंहरतेचायंकूर्मोंगानी
वसर्वशः इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्य
स्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ५८ विष
याविनिवर्त्ततेनिराहारस्यदेहि
नः रसवर्ज्यंरसोप्यस्यपरंदृष्ट्वा

निवर्तते ५९ यततोह्यपिकौंतेय
पुरुषस्यविपश्चितः इंद्रियाणिप्रमा
थीनिहरंतिप्रसभंमनः ६० तानि
सर्वाणिसंयम्ययुक्तआसीतमत्परः
वशेहियस्येंद्रियाणितस्यप्रज्ञाप्र
तिष्ठिता ६१ ध्यायतोविषयान्पुं
सःसंगस्तेषूपजायते संगात्संजा

यतेकामःकामात्क्रोधोभिजाय
ते ६२ क्रोधाद्भवतिसंमोहःसं
मोहात्स्मृतिविभ्रमः स्मृतिभ्रंशा
द्बुद्धिनाशोबुद्धिनाशात्प्रणश्यति
६३ रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषया
निंद्रियैश्चरन् आत्मवश्यैर्विधे
यात्माप्रसादमधिगच्छति ६४

प्रसादेसर्वदुःखानांहानिरस्योप
जायते प्रसन्नचेतसोह्याशुबुद्धिः
पर्यवतिष्ठति ६५ नास्तिबुद्धिरयु
क्तस्यनचायुक्तस्यभावना नचा
भावयतःशांतिरशांतस्यकुतःसु
खं ६६ इंद्रियाणांहिचरतांयन्म
नोनुविधीयते तदस्यहरतीप्रज्ञां

वायुर्नावमिवांभसि ६७ तस्मा
द्यस्यमहाबाहोनिगृहीतानिसर्व
शः ईंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्र
ज्ञाप्रतिष्ठिता ६८ यानिशासर्व
भूतानांतस्यांजागर्तिसंयमी यस्यां
जाग्रतिभूतानिसानिशापश्यतोमु
नेः ६९ आपूर्यमाणमचलप्रति

२९

ष्ठंसमुद्रमापःप्रविशंतियद्व त्
तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वेसशां
तिमाप्नोतिनकामकामी ७० वि
हायकामान्यःसर्वान्पुमांश्चरतिनि
स्पृहः निर्ममोनिरहंकारःसशां
तिमधिगच्छति ७१ एषाब्राह्मीस्थि
तिःपार्थनैनांप्राप्यविमुह्यति स्थित्वा

स्यामंतकालेपीब्रह्मनिर्वाणमृछति
॥७२॥हरिः ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासुपनिष
त्सूपनिषद्विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंव
दे [illegible] सांख्ययोगोनामद्वितीयोध्यायः
श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥कृष्णकृष्णकृष्ण॥

३

अर्जुनउवाच ॥ज्यायसीचेत्कर्मणस्ते
मताबुद्धिर्जनार्दन ॥तत्किंकर्मणिघोरे
मांनियोजयसिकेशव ॥१॥मामिश्रेणे
ववाक्येनबुद्धिंमोहयसीवमे ॥तदेक
वदनिश्चित्ययेनश्रेयोहमाप्नुयां ॥२॥
श्रीभगवानुवाच ॥लोकेस्मिन्द्विवि
धानिष्ठापुराप्रोक्तामयानघ ॥ज्ञान

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

योगेनसांख्यानांकर्मयोगेनयोगिनां ३ नकर्मणामनारंभान्नैष्कर्म्यंपुरु
षोश्नुते नचसंन्यसनादेवसिद्धिं
समधिगछति ४ नहिकश्चित्क्षण
मपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत् कार्यते
ह्यवशःकर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैः
५ कर्मेंद्रियाणिसंयम्ययआस्तेम

नसास्मरन् इंद्रियार्थान्विमूढा
त्मामिथ्याचारःसउच्यते ६ यस्त्विंद्रि
याणिमनसानियम्यारभतेर्जुन क
र्मेंद्रियैःकर्मयोगमसक्तःसविशि
ष्यते ७ नियतंकुरुकर्मत्वंकर्मजा
योह्यकर्मणः शरीरयात्रापिचतेन
प्रसिद्धेदकर्मणः ८ यज्ञार्थात्कर्म

णोन्यत्रलोकोयंकर्मबंधनः तदर्थं ३
कर्मकौंतेयमुक्तसंगःसमाचर ९
सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजा
पतिः अनेनप्रसविष्ध्वमेषवो
स्त्विष्टकामधुक् १० देवान्भावयता
नेनतेदेवाभावयंतुवः परस्परंभा
वयंतश्रेयःपरमवाप्स्यथ ११ इष्टा ३

नूभोगान्हिवोदेवादास्यंतेयज्ञभावि
ताः तैर्दत्तानप्रदायेभ्योयोभुंक्तेस्ते
नएवसः १२ यज्ञशिष्टाशिनःसं
तोमुच्यंतेसर्वकिल्बिषैः भुंजतेते
त्वघंपापायेपचंत्यात्मकारणात्
१३ अन्नाद्भवंतिभूतानिपर्जन्या
दन्नसंभवः यज्ञाद्भवतिपर्जन्योय

ज्ञः कर्मसमुद्भवः १४ कर्मब्रह्मो
द्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवं तस्मा
त्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितं १५
एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह
यः अघायुरिंद्रियारामो मोघं पार्थ
स जीवति १६ यस्त्वात्मरतिरेव स्या
दात्मतृप्तश्च मानवः आत्मन्येव च

संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते १७ नै
व तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्च
न नचास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थ
व्यपाश्रयः १८ तस्मादसक्तः सत
तं कार्यं कर्म समाचर असक्तो ह्या
चरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः १९
कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जन

कार्य्यः लोकसंग्रहमेवापिसंप अ ३
श्यन्कर्तुमर्हसि २० यद्यदाचरति
श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोजनः सयत्प्रमा
णंकुरुतेलोकस्तदनुवर्त्तते २१
नमेपार्थास्तिकर्त्तव्यंत्रिषुलोकेषु
किंचन नानवाप्तमवाप्तव्यंवर्तएव २४
वचकर्मणि २२ यदिह्यहंनवर्त्तेयं

जातुकर्मणितंद्रितः ममवर्त्मानु
वर्तंतेमनुष्याःपार्थसर्वशः २३ उ
त्सीदेयुरिमेलोकानकुर्यांकर्मचेद
हं संकरस्यचकर्त्तास्यामुपहन्यामि
माः प्रजाः २४ सक्ताःकर्मण्यवि
द्वांसोयथाकुर्वंतिभारत कुर्याद्वि
द्वांस्तथासक्तश्चिकिर्षुर्लोकसंग्रहं २५

नबुद्धिभेदंजनयेदज्ञानांकर्मसं
गिनां जोषयत्सर्वकर्माणि विद्वा
न्युक्तःसमाचरन् ॥२६॥ प्रकृतेः
क्रियमाणानिगुणैःकर्माणिसर्व
शः ॥ अहंकारविमूढात्माकर्ता
हमितिमन्यते ॥२७॥ तत्ववित्तु म
हाबाहोगुणकर्मविभागयोः ॥

३५

गुणागुणेषुवर्तंतइतिमत्वानस
ज्जते ॥२८॥ प्रकृतेर्गुणसंमूढाः
सज्जंतेगुणकर्मसु ॥ तानकृत्स्न
विदोमंदान्कृत्स्नविन्नविन्नवि
चालयेत् ॥२९॥ मयिसर्वाणिक
र्माणिसन्न्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ नि
राशीर्निर्ममोभूत्वायुध्यस्वविगत

ज्वरः ३० येमेमतमिदं नित्यमनुति
ष्ठंतिमानवाः श्रद्धावंतोनसूयंतो
मुच्यंतेतेपिकर्मभिः ३१ येत्वेतद्भ्य
सूयंतोनानुतिष्ठंतिमेमतं सर्वज्ञान
विमूढांस्तान्विद्धिनष्टानचेतसः ३२
सदृशंचेष्टतेस्वस्याः प्रकृतिर्ज्ञानवा
नपि प्रकृतिंयांतिभूतानिनिग्रहः

किंकरिष्यति ३३ इंद्रियस्येंद्रि
यस्यार्थेरागद्वेषौव्यवस्थितौ तयो
र्नवशमागच्छेत्तौह्यस्यपरिपंथिनौ
३४ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मा
त्स्वनुष्ठितात् स्वधर्मेनिधनंश्रेयः
परधर्मोभयावहः ३५ अर्जुनउवा
च अथकेनप्रयुक्तोयंपापंचरति

पूरुषः अनिच्छन्नपिवार्ष्णेयब
लादिवनियोजितः ३६ श्रीभगवा
नुवाच कामएषक्रोधएषरजोगुण
समुद्भवः महाशनोमहापाप्मा
विद्ध्येनमिहवैरिणं ३७ धूमेना
व्रियतेवह्निर्यथादर्शोमलेनच
यथोल्बेनावृतोगर्भस्तथातेनेद

मावृतं ३८ आवृतंज्ञानमेतेन
ज्ञानिनोनित्यवैरिणा कामरूपेण
कौंतेयदुःपूरेणानलेनच ३९
इंद्रियाणिमनोबुद्धिरस्याधिष्ठान
मुच्यते एतैर्विमोहयत्येषज्ञान
मावृत्यदेहिनं ४० तस्मात्वमिंद्रि
याण्यादौनियम्य भरतर्षभ पा

ष्मानंप्रजहिह्येनंज्ञानविज्ञाननाश
नं ॥ ४१ ॥ इंद्रियाणिपराण्याहुरिंद्रिये
भ्यःपरंमनः॥ मनसस्तुपराबुद्धि
र्योबुद्धेःपरतस्तुसः ॥ ४२ ॥ एवंबुद्धेः
परंबुध्वासंस्तभ्यात्मानमात्मना
जहिशत्रुंमहाबाहोकामरूपंदु
रासदं ॥ ४३ ॥ हरिः ॐ तत्सदितिश्रीम

स्वद्गीतासूपनिषत्सूब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे क
र्मयोगोनामतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ श्री
कृष्णार्पणमस्तु ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७

श्रीभगवानुवाच॥ इमं विवस्वतेयो
गं प्रोक्तवानहमव्ययं॥ विवस्वान्म
नवेप्राहमनुरिक्ष्वाकवेब्रवीत्॥१॥
एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोवि
दुः॥सकालेनेहमहतायोगोनष्टः
परंतप॥२॥सएवायंमयातेद्ययो
गःप्रोक्तःपुरातनः॥भक्तोसिमेस

स्वाच्चेतिरहस्यंह्येतदुत्तमं ३ अ
र्जुनउवाच ॥ अपरंभवतोजन्म
परंजन्मविवस्वतः कथमेतद्वि
जानीयांत्वमादौप्रोक्तवानिति
४ श्रीभगवानुवाच ॥ बहूनिमे
व्यतीतानिजन्मानितवचार्जुन
तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्थपरं

तप ५ अजोपिसन्नव्ययात्मभू
तानामीश्वरोपिसन् प्रकृतिंस्वा
मधिष्ठायसंभवाम्यात्ममायया
६ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भव
तिभारत अभ्युत्थानमधर्मस्यत
दात्मानंसृजाम्यहं ७ परित्राणा
यसाधूनांविनाशायचदुष्कृतां

धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियु
गेयुगे ८ जन्मकर्मचमेदिव्यमे
वंयोवेत्तितत्वतः त्यक्त्वादेहंपुन
र्जन्मनैतिमामेतिसोर्जुन ९ वी
तरागभयक्रोधामन्मयामामुपा
श्रिताः बहवोज्ञानतपसापूता
मद्भावमागताः १० येयथामांप्र

पद्यतेतांस्तथैवभजाम्यहं मम
वर्त्मानुवर्तंतेमनुष्याःपार्थसर्व
शः ११ कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिं
यजंतइहदेवताः क्षिप्रंहिमानु
षेलोकेसिद्धिर्भवतिकर्मजा १२
चातुर्वर्ण्यंमयास्रष्टंगुणकर्मवि
भागशः तस्यकर्त्तारमपिमांवि

ध्यकर्तारमव्ययं १३ नमांकर्माणि अ
लिप्यंतिनमेकर्मफलेस्पृहा इति
मांयोभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते
१४ एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपि
मुमुक्षुभिः कृतकर्मैवतस्मात्वं पू
र्वैःपूर्वतरंकृतं १५ किंकर्मकिम
कर्मेतिकवयोप्यत्रमोहिताः तत्ते

कर्मप्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेशुभात्
१६ कर्मणोह्यपिबोधव्यंबोद्धव्यंच
विकर्मणः अकर्मणश्चबोद्धव्यंग
हनाकर्मणोगतिः १७ कर्मण्यकर्म
यःपश्येदकर्मणिचकर्मयः सबुद्धि
मान्मनुष्येषुसयुक्तःकृत्स्नकर्मकृ
त् १८ यस्यसर्वेसमारंभाःकामसं

कल्मषवर्जिताः ज्ञानाग्निदग्धकर्मा
णंतमाहुःपंडितंबुधाः १९ त्यक्त्वा
कर्मफलासंगं नित्यतृप्तोनिराश्र
यः कर्मण्यभिप्रवृत्तोपिनैवकिं
चित्करोतिसः २० निराशीर्यतचि
त्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः शारी
रंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बि

षं २१ यदृच्छालाभसंतुष्टोद्वंद्वा
तीतोविमत्सरः समःसिद्धावसि
द्धौचकृत्वापिननिबध्यते २२ ग
तसंगस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचे
तसः यज्ञायाचरतःकर्मसमग्रं
प्रविलीयते २३ ब्रह्मार्पणंब्रह्म
हविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतं ब्रह्मैव

गी० ४४ तेनगंतव्यंब्रह्मकर्मसमाधिना २४ दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनःपर्युपा
सते ब्रह्माग्नावपरेयज्ञंयज्ञेनैवो
पजुह्वति २५ श्रोत्रादीनींद्रियाण्य
न्येसंयमाग्निषुजुह्वति शब्दादीन्
विषयानन्यइंद्रियाग्निषुजुह्वति
२६ सर्वाणींद्रियकर्माणिप्राणक

मणिचापरे आत्मसंयमयोगाग्नौ
जुह्वतिज्ञानदीपिते २७ द्रव्ययज्ञा
स्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथापरे स्वा
ध्यायज्ञानयज्ञाश्चयतयःसंशित
व्रताः २८ अपानेजुह्वतिप्राणंप्रा
णापानेतथापरे प्राणापानगती
रुध्वाप्राणायामपरायणाः २९

अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु
जुह्वति सर्वेप्येते यज्ञविदोयज्ञक्ष
पितकल्मषाः ३० यज्ञशिष्टामृत
भुजोयांतिब्रह्मसनातनं नायंलो
कोस्ययज्ञस्यकुतोन्यःकुरुसत्तम
३१ एवंबहुविधायज्ञावितता
ब्रह्मणोमुखे कर्मजान्विद्धितान् ४१

सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे ३२
श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः
परंतप सर्वंकर्माखिलंपार्थज्ञा
नेपरिसमाप्यते ३३ तद्विद्धि प्र
णिपातेनपरिप्रश्नेनसेवया उप
देक्ष्यंतितेज्ञानंज्ञानिनःतत्त्वदर्शि
नः ३४ यज्ज्ञात्वान्पुनर्मोहमे

स्यसिपाडव येनभूतान्यशेषेण
द्रक्ष्यस्यात्मन्यथोमयि ३५ अपिचे
देसिपापेभ्यःसर्वेभ्यःपापकृत्तमः
सर्वंज्ञानप्लवेनैववृजिनंसंतरिष्य
सि ३६ यथैधांसिसमिद्धोग्निर्भ
स्मसात्कुरुतेतथा ज्ञानाग्निःस
र्वकर्माणिभस्मसात्कुरुतेतथा ३७

नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्य
ते तत्स्वयंयोगसंसिद्धःकालेनात्म
निविंदति ३८ श्रद्धावांल्लभतेज्ञा
नंतत्परःसंयतेंद्रियः ज्ञानंलब्ध्वा
परांशांतिमचिरेणाधिगच्छति ३९
अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्माविन
श्यति नायंलोकोस्तिनपरोनसु

खंसंशयात्मनः ॥ ४० ॥ योगसंन्यस्त
कर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशयं आ
त्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंज
य ॥ ४१ ॥ तस्माद्ज्ञानसंभूतंहृत्स्थं
नासिनात्मनः छित्वैनंसंशयंयो
गमातिष्ठोत्तिष्ठभारत ॥ ४२ ॥ ॐ त
त्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्र

ह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेकर्मब्रह्मार्पणयोगोनामचतुर्थो
ध्यायः ॥

अर्जुनउवाच संन्यासंकर्मणांकृ
ष्णपुनर्योगंचशंससि यच्छ्रेयएत
योरेकंतन्मेब्रूहिसुनिश्चितं १ श्री
भगवानुवाच संन्यासःकर्मयोश्च नि
श्रेयसकरावुभौ तयोस्तुकर्मसंन्या
सात्कर्मयोगोविशिष्यते २ ज्ञेयःस
नित्यसंन्यासीयोनद्वेष्टिनकाङ्क्षति

निर्द्वंद्वोहिमहाबाहोसुखंबंधात्प्र
मुच्यते ३ सांख्ययोगौपृथग्बालाः
प्रवदंतिनपंडिताः एकमप्यास्थि
तःसम्यगुभयोर्विंदतेफलं ४ य
त्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपि
गम्यते एकंसांख्यंचयोगंचयःप
श्यतिसपश्यति ५ संन्यासस्तुम

ह ॥ हो दुःखमाप्तुमयोगतः योग
युक्तो मुनिर्ब्रह्मनचिरेणाधिगछति
६ योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजिता
त्माजितेंद्रियः सर्वभूतात्मभूतात्म।
कुर्वन्नपिनलिप्यते ७ नैवकिंचि
त्करोमीतियुक्तोमन्येततत्त्ववित्
पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन्

गछन्स्वपन्श्वसन् ८ प्रलपन्
विसृजन्गृण्हन्नुमिषन्निमिषन्न
पि इंद्रियाणींद्रियार्थेषुवर्तंतइ
तिधारयन् ९ ब्रह्मण्याधायक
र्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः लिप्य
तेनसपापेन पद्मपत्रमिवांभसा
१० कायेनमनसाबुध्याकेवलैरिं

रि थरपि योगिनःकर्मकुर्वंतिसं
गंत्यक्त्वात्मशुद्धये ११ युक्तःकर्म
फलंत्यक्त्वाशांतिमाप्नोतिनैष्ठिकी
अयुक्तःकामकारेणफलेसक्तो
निबध्यते १२ सर्वकर्माणिमनसा
संन्यस्यास्तेसुखंवशी नवद्वारेपु
रेदेहीनैवकुर्वन्निकारयन् १३

नकर्तृत्वंनकर्माणिलोकस्यसृजति
प्रभुः नकर्मफलसंयोगंस्वभाव
स्तुते १४ नादत्तेकस्यचित्पापंनचै
वसुकृतंविभुः अज्ञानेनावृतं
ज्ञानंतेनमुह्यंतिजंतवः १५ ज्ञा
नेनतुतदज्ञानंयेषांनाशितमात्म
नः तेषामादित्यवज्ज्ञानंप्रकाशयति

सरं ॥१६॥ तद्बुद्धयस्तदात्मानस्त
न्निष्ठास्परायणाः ॥ गच्छंत्यपुनरा
वृत्तिंज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥१७॥
विद्याविनयसंपन्नेब्राह्मणेगविह
स्तिनि ॥ शुनिचैवश्वपाकेचपंडिता
समदर्शिनः ॥१८॥ इहैवतैर्जितः
सर्गोयेषांसाम्येस्थितंमनः ॥ निर्दो

षंहिसमंब्रह्मतस्माद्ब्रह्मणितेस्थि
ताः ॥१९॥ नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्यनो
द्विजेत्प्राप्यचाप्रियं ॥ स्थिरबुद्धिर
संमूढोब्रह्मविद्ब्रह्मणिस्थितः ॥२०॥
बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्माविंदत्यात्म
नियत्सुखं ॥ सब्रह्मयोगयुक्तात्मा
सुखमक्षयमश्नुते ॥२१॥ येहिसंस्पर्श

ज्ञयोगदुःखयोनयएवते ॥ आ
द्यंतवंतःकौंतेयनतेषुरमतेबु
धः॥२२॥शक्नोतीहैवयःसोढुं
प्राक्शरीरविमोक्षणात्॥काम
क्रोधोद्भवंवेगंसयुक्तःससुखी
नरः॥२३॥योंतःसुखोंतरारा म
स्तथांतर्ज्योतिरेवयः॥सयोगीब्र ५२

ह्मनिर्वाणंब्रह्मभूतोधिगछति॥
॥२४॥लभंतेब्रह्मनिर्वाणमृषयः
क्षीणकल्मषाः॥छिन्नद्वैधायता
त्मानःसर्वभूतहितेरताः॥२५॥
कामक्रोधवियुक्तानांयतीनांय
तचेतसां॥अभितोब्रह्मनिर्वाणं
वर्त्ततेविदितात्मनां॥२६॥स्पर्शान्

त्वा बहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रु
वोः॥प्राणापानौसमौकृत्वा ना
साभ्यंतरचारिणौ॥२७॥यतेंद्रिय
मनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः॥
विगतेच्छाभयक्रोधोयःसदामु
क्तएवसः॥२८॥भोक्तारंयज्ञत
पसांसर्वलोकमहेश्वरं॥सुहृदं

सर्वभूतानांज्ञात्वामांशांतिमृ
च्छति॥२९॥हरिःॐतत्सदितिश्री
मद्भगवद्गीतासूपनिषत्सूब्रह्मविद्या
यांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे
संन्यासयोगोनामपंचमोध्यायः॥५॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

श्रीभगवानुवाच ॥ अनाश्रितः क
र्मफलंकार्यंकर्मकरोतियः॥ससं
न्यासीचयोगीचननिरग्निर्नचा
क्रियः॥१॥यंसंन्यासमितिप्राहुर्यो
गंतंविद्धिपांडव॥नह्यसंन्यस्त
संकल्पोयोगीभवतिकश्चन॥२
आरुरुक्षोर्मुनेर्योगंकर्मकारण

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

योगारूढस्यतस्यैवशमःकारणमुच्य ते ३
ते ॥३॥ यदाहिनेंद्रियार्थेषुन उ. ६
कर्मस्वनुषज्जते ॥ सर्वसंकल्प
संन्यासीयोगारूढस्तदोच्यते ॥४॥
उद्धरेदात्मनात्मानंनात्मानमव
साद्येत् ॥ आत्मैवह्यात्मनोबंधु
रात्मैवरिपुरात्मनः ॥५॥ बंधुरा ५५
त्मात्मनस्तस्ययेनात्मैवात्मनाजि

तः ॥ अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्तेता
त्मैवशत्रुवत् ॥६॥ जितात्मनःप्रशां
तस्यपरमात्मासमाहितः ॥ शीतो
ष्णसुखदुःखेषुतथामानापमान
योः ॥७॥ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्माकू
टस्थोविजितेंद्रियः ॥ युक्तइत्युच्य
ते योगीसमलोष्टाश्मकांचनः ॥८॥

सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्य
बंधुषु साधुष्वपिचपापेषुसमबु
द्धिर्विशिष्यते ९ योगीयुंजीतस
ततमात्मानंरहसिस्थितः एका
कीयतचित्तात्मानिराशीरपरिग्रहः
१० शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्यस्थिरमा
सनमात्मनः नात्युच्छ्रितंनाति

नीचंचैलाजिनकुशोत्तरं ११ त
त्रैकाग्रंमनःकृत्वायतचितेंद्रियः
क्रियः उपविश्यासनेयुंज्याद्योग
मात्मविशुद्धये १२ समंकायशी
रोग्रीवंधारयन्नचलंस्थिरः सं
प्रेक्ष्यनासिकाग्रंस्वंदिशश्चानव
लोकयन् १३ प्रशांतात्माविगभी

ब्रह्मचारिव्रते स्थितः ॥ मनःसंयम्य
मच्चित्तो युक्त आसीत मत्परः ॥१४॥
युंजन्नेवं सदात्मानं योगी नियतमा
नसः शांतिं निर्वाणपरमां मत्संस्था
मधिगच्छति ॥१५॥ नात्यश्नतस्तु योगो
स्ति नचैकांतमनश्नतः ॥ नचातिस्व
प्नशीलस्य जाग्रतो नैव चार्जुन ॥१६॥

युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्म
सु युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भव
ति दुःखहा ॥१७॥ यदा विनियतं चित्त
मात्मन्येवावतिष्ठते निस्पृहः सर्व
कामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥१८॥
यथा दीपो निवातस्थो नेंगते सोपमा
स्मृता योगिनो यतचित्तस्य युंजतो यो

गमात्मनः ॥१९॥ यत्रोपरमतेचित्तंनि
रुद्धंयोगसेवया ॥ यत्रचैवात्मनात्म।
नंपश्यन्नात्मनितुष्यति ॥२०॥ सुख
मात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियं
वेत्तियत्रनचैवायंस्थितश्चलतित
त्वतः ॥२१॥ यंलब्ध्वाचापरंलाभं
मन्यतेनाधिकंततः ॥ यस्मिंस्थितो

नदुःखेनगुरुणापिविचाल्यते ॥२२॥
तंविद्याद्दुःखसंयोगंवियोगंयोगसं
ज्ञितं ॥ सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगोनि
र्विण्णचेतसः ॥२३॥ संकल्पप्रभवा
न्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः ॥ मन
सैवेंद्रियग्रामंविनियम्यसमंततः
॥२४॥ शनैःशनैरुपरमेद्बुध्याधृति

गृहीतया॥आत्मसंस्थंमनःकृत्वा
नकिंचिदपिचिंतयेत्॥२५॥यतोय
तोनिश्चरतिमनश्चंचलमस्थिरं॥
ततस्ततोनियम्यैतदात्मन्येववशं
नयेत्॥२६॥प्रशांतमनसंह्येनंयोगि
नंसुखमुत्तमं॥उपैतिशांतरज
संब्रह्मभूतमकल्मषं॥२७॥युंज

न्येवंसदात्मानंयोगीविगतकल्म
षः॥सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंत
सुखमश्नुते॥२८॥सर्वभूतस्थमा
त्मानंसर्वभूतानिचात्मनि॥ईक्षते
योगयुक्तात्मासर्वत्र समदर्शनः
॥२९॥योमांपश्यतिसर्वत्रसर्वंच म
यिपश्यति॥तस्याहंनप्रणश्यामि

सचमेनप्रणश्यति ॥३०॥ सर्वभूत
स्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थितः
सर्वथावर्त्तमानोपि ॥सयोगीम
यिवर्त्तते ॥३१॥ आत्मोपम्येनसर्व
त्रसमंपश्यतियोर्जुन ॥ सुखंवाय
दिवादुःखंसयोगीपरमोमतः॥
॥३२॥श्रीअर्जुनउवाचयोयंयोगस्त्व

यापोक्तःसाम्येनमधुसूदन ॥ए
तस्याहंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थि
तिंस्थिरां ॥३३॥ चंचलंहिमनःकृ
ष्णप्रमाथिबलवद्दृढं ॥ तस्याहंनि
ग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करं ॥३४॥
श्रीभगवानुवाच ॥ असंशयंमहाबा
होमनोदुर्निग्रहंचले ॥ अभ्यासेन

तुकौंतेयवैराग्येणचगृह्यते॥३५॥ अ० ६
असंयतात्मनोयोगोदुःप्रापईति
मेमतिः॥वश्यात्मनातुयततावा
क्योवाप्तुमुपायतः॥३६॥श्रीअर्जुन
वाच॥अयतिश्रद्धयोपेतोयोगाच्च
लितमानसः॥अप्राप्ययोगसं ६१
सिद्धिंकांगतिंकृष्णगच्छति॥३७॥

कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमि
विनश्यति॥अप्रतिष्ठोमहाबाहो
विमूढोब्रह्मणपथि॥३८॥एतन्मे
संशयंकृष्णछेत्तुमर्हस्यशेषतः
त्वदन्यःसंशयस्यास्यछेत्तान्नह्यु
पपद्यते॥३९॥श्रीभगवानुवाच॥
पार्थनैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यवि

गी० ६१ यते॥ नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्ग अ० ६
तिंतातगच्छति॥४०॥ प्राप्यपुण्यकृ
तांल्लोकानुषित्वाशाश्वतीःसमाः
शुचीनांश्रीमतांगेहेयोगभ्रष्टो
भिजायते॥४१॥ अथवायोगिना
मेवकुलेभवतिधीमतां॥ एत ध्
द्धिदुर्लभतरंलोकेजन्मयदीदृशं ४२

गी ६३ तत्रतंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदे
हिकं॥ यततेचततोभूयःसंसि
द्धौकुरुनंदन॥४३॥ पूर्वाभ्यासेन
तेनैवह्रियतेह्यवशोपिसः॥ जि
ज्ञासुरपियोगस्यशब्दब्रह्मातिव
र्तते॥४४॥ प्रयत्नाद्यतमानस्तु ६३
योगीसंशुद्धकिल्बिषः॥ अनेक

जन्मसंसिद्धस्ततोयातिपरांगतिं ॥ ४५ ॥ तपस्विभ्योधिकोयोगीज्ञानि भ्योपिमतोधिकः ॥ कर्मिभ्यश्चाधिको योगीतस्माद्योगीभवार्जुन ॥ ४६ योगिनामपिसर्वेषांमद्गतेनांतरा त्मना ॥ श्रद्धावान्भजतेयोमांसमे युक्ततमोमतः ॥ ४७ ॥ हरिः ॐतत्स

श्रीगणेशायनमः॥श्रीभगवानुवाच॥
भूयएवमहाबाहोशृणुमेपरमंवचः॥
यत्तेहंप्रीयमाणायवक्ष्यामिहितकाम्य
या॥१॥नमेविदुःसुरगणाःप्रभवंनमं
हर्षयः॥अहमादिर्हिदेवानांमहर्षीणां
चसर्वशः॥२॥योमामजमनादिंचवेत्ति
लोकमहेश्वरं॥असंमूढःसमर्त्येषुसर्व

पापैःप्रमुच्यते॥३॥बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः
क्षमासत्यंदमःशमः॥सुखंदुःखंभवोभा
वोभयंचाभयमेवच॥४॥अहिंसासम
तातुष्टिस्तपोदानंयशोयशोभवंतिभा
वाभूतानांमत्तएवपृथग्विधाः॥५॥महा
र्षयःसप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्तथा॥मद्भा
वामानसाजाताययेषांलोकइमाःप्रजाः॥६॥

एतां विभूतियोगंचममयोवेत्तितत्त्वतः॥
सोऽविकंपेनयोगनयुज्यतेनात्रसंशयः॥
७॥अहंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रवर्त
तेइतिमत्वाभजंतेमांबुधाभावसमन्वि
ताः॥८॥मच्चित्तामद्गतप्राणबोधयं
तःपरस्परंकथयंतश्चमांनित्यंतुष्यंति
चरमंतिच॥९॥तेषांसततयुक्तानांभज

तांप्रीतिपूर्वकंददामिबुद्धियोगंतंयेन
मामुपयांतितेा॥१०॥तेषामेवानुकंपार्थ
महमज्ञानजंतमःनाशयाम्यात्मभाव
स्थोज्ञानदीपेनभास्वता॥११॥अर्जुनउवा
च॥परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभवान्
पुरुषंशाश्वतंदिव्यमादिदेवमजंविभुं॥
१२॥आहुस्त्वामृषयःसर्वेदेवर्षिनारद

स्व॥ असितोदेवलोव्यासःस्वयंचैव
ब्रवी षेमे॥१३॥सर्वमेतदृतंमन्येयन्मां
वदसिकेशव॥नहितेभगवन्व्यक्तिं
विदुर्देवानदानवाः॥१४॥स्वयमेवात्म
नात्मानवेत्थत्वंपुरुषोत्तम॥भूतभाव
नभूतेशदेवदेवजगत्पते॥१५॥वक्तुमर्ह
स्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः यामि

विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि
॥१६॥कथंविद्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरि
चिंतयन्॥केषुकेषुचभावेषुचिंत्योसि
भगवन्मया॥१७॥विस्तरेणात्मनोयोगं
विभूतिंचजनार्दन॥भूयःकथयतृप्तिर्हि
शृण्वतोनास्तिमेमृतं॥१८॥श्रीभगवानु
वा॥हंततेकथयिष्यामिदिव्याह्यात्मा

विभूतयः॥आधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यंतो
विस्तरस्यमे॥१९॥अहमात्मागुडाकेशा
र्वभूताशयस्थितः॥अहमादिश्चम
ध्यंचभूतानामंत एवच॥२०॥आदित्या
नामहंविष्णुर्ज्योतिषांरविरंशुमान्॥म
रीचिर्मरुतामस्मिनक्षत्राणामहंशशी॥
॥२१॥वेदानांसामवेदोस्मिदेवानामस्मि

वासवः॥इंद्रियाणांमनश्चास्मिभूतानां
मस्मिचेतना॥२२॥रुद्राणांशंकरश्चा
स्मिवित्तेशोयक्षरक्षसां॥वसूनांपाव
कश्चास्मिमेरुः शिखरिणामहं॥२३॥
पुरोधसांचमुख्यंमांविद्धिपार्थबृहस्प
तिं॥सेनानीनामहंस्कंदःसरसामस्मि
सागरः॥२४॥महर्षीणांभृगुरहंगिरा

मस्मेरुः शिखरिणां यज्ञानां जपयज्ञोस्मि
स्थावराणां हिमालयः ॥२५॥ अश्वत्थः
सर्ववृक्षाणां देवर्षिणां चनारदः ॥ गंध
र्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलोमुनिः
॥२६॥ उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धिमाम
मृतोद्भवं ॥ ऐरावतं गजेंद्राणां नराणां
चनराधिपं ॥२७॥ आयुधानामहं वज्रं

धेनूनामस्मिकामधुक् ॥ प्रजनश्चास्मि
कंदर्पः सर्पाणामस्मिवासुकिः ॥२८॥ अनं
तश्चास्मिनागानां वरुणोयादसामहं ॥ पि
तॄणामार्यमाचास्मियमः संयमतामहं
॥२९॥ प्रह्लादश्चास्मिदैत्यानां कालः कल
यतां महो मृगाणां चमृगेंद्रोहं वैनतेय
श्चपक्षिणां ॥३०॥ पवनः पवतामस्मिरा

मः शस्त्रभृतामहं झषाणांमकरश्चा
स्मिस्रोतसामस्मिजाह्नवी॥३१॥सर्गाणा
मादिरंतश्चमध्यंचैवाहमर्जुन॥अ३
ध्यात्मविद्याविद्यानांवादः प्रवदतामा
हं॥३२॥अक्षराणामकारोस्मिद्वंद्वः सा
मासिकस्यच॥अहमेवाक्षयःकालोधा
ताहंविश्वतोमुखं॥३३॥मृत्युःसर्वहरश्चा

हमुद्भवश्चभविष्यतां॥कीर्त्तिःश्रीर्वाक्च्ना
रीणांस्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमा॥३४॥बृहत्साम
तथासाम्नांगायत्रीछंदसामहं॥मासानां
मार्गशीर्षोहमृतूनांकुसुमाकरः॥३५॥
द्यूतंछलयतामस्मितेजस्तेजस्विनाम
हं॥जयोस्मिव्यवसायोस्मिसत्त्वंसत्त्वता
महं॥३६॥वृष्णीनांवासुदेवोस्मिपांडवा

नांयक[illegible]यः॥मुनीनामप्यहंव्यासःक
[illegible]शानाकविः॥३७॥दंडोदमयतां
स्मिनीतिरस्मिजिगीषतांमौनंचैवा
स्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहं॥३८॥यच्चा
पिसर्वभूतानांबीजंतदहमर्जुन॥न
तदस्तिविनायत्स्यान्मयाभूतंचराच
रं॥३९॥नांतोस्तिममदिव्यानांविभूती

नां परंतप॥एषतूद्देशतःप्रोक्तोविभूते
र्विस्तरोमया॥४०॥यद्यद्विभूतिमत्सत्वं
श्रीमदूर्जितमेववातत्तदेवावगच्छत्वं
मतेजोंशसंभवं॥४१॥अथवाबहुनै
तनकिंज्ञातेनतवार्जुनविष्टभ्या
महमिदंकृत्स्नमेकांशेनस्थितोजगत्
॥४२॥इतिॐतत्सदितिश्रीमद्भग व

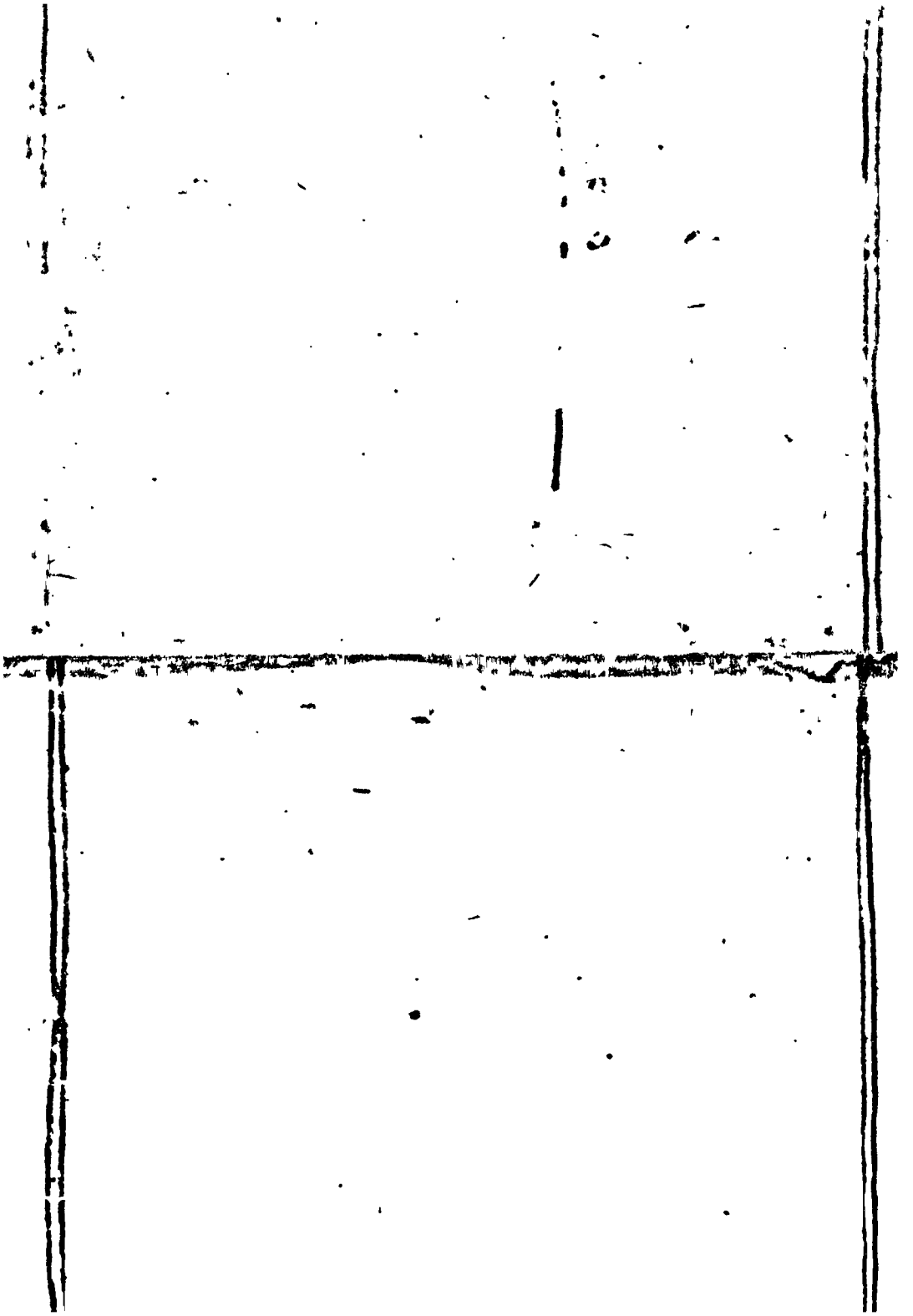

श्रीगणेशायनमः॥श्रीभगवानुवाच॥
ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थंप्राहुरव्ययं
छंदांसियस्यपर्णानियस्तंवेदसवेदवित्
॥१॥अधश्चोर्द्धंप्रसृतातस्यशाखागुण
प्रवृद्धा॥विषयप्रवालाःअधश्चमूला
न्यनुसंतानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलो
के॥२॥नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनां

तोन्चादिर्नचसंप्रतिष्ठा॥अश्वत्थमेनं
सुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेनछि
त्वा॥३॥ततःपदंपरिमार्गितव्यं
यस्मिन्गतानिवर्तंतिभूयः॥तमेवचा
पुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिःप्रसृतापुरा
ण॥४॥निर्मानमोहाजितसंगदोषाअ
ध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः॥द्वंद्वैर्वि

मूढाःपरा
व्ययंतत्॥५॥नतभ्रासयतेस्वयंनिशा
रणंकानपावेकाःयद्गत्वानिवर्त्तंतेत
द्धामपरंमम॥६॥ममैवांसोजीव
लोकेजीवभूतःसनातनः॥मनःषष्ठा
नींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥७॥श
रीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः

गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाश
यात्॥८॥श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्रा
णमेवच॥अधिष्ठायमनश्चायंविषयानुप
सेवते॥९॥उत्क्रामंतंस्थितंवापिभुंजानं
वागुणान्वितं॥विमूढानानुपश्यंतिपश्यंति
ज्ञानचक्षुषः॥१०॥यंततोयोगिनश्चैनंप
श्यंत्यात्मन्यवस्थितं॥यतंतोप्यकृतात्मा

नं पश्यंत्यचेतसः॥११॥ यदादित्यग
तं तेजो जगद्भासयतेऽखिलं॥ यच्चंद्रमसि
यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकं॥१२॥ गामा
विश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा॥
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसा
त्मकः॥१३॥ अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां
देहमाश्रितः॥ प्राणापानसमायुक्तः पचा

मन्नं चतुर्विधं॥१४॥ सर्वस्य चाहं हृदि सं
निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च॥ वे
दैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो वेदांतकृद्वेद
विदेव चाहं॥१५॥ द्वाविमौ पुरुषौ लोके
क्षरश्चाक्षर एव च॥ क्षरः सर्वाणि भूता
नि कूटस्थोऽक्षर उच्यते॥१६॥ उत्तमः पुरु
षस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः॥ यो लोकत्र

यमाविश्यबिभर्त्यव्यय ईश्वरः॥१७॥य
स्मात्क्षरमतीतोहमक्षरादपिचोत्तमः
अतोस्मिलोकेवेदेचप्रथीतःपुरुषोत्त
मः॥१८॥योमामेवमसंमूढोजानातिपु
रुषोत्तमंससर्वविद्भजतिमांसर्वभा
वेनभारत॥१९॥इतिगुह्यतमंशास्त्रमि
दमुक्तंमयानघ॥एतद्बुध्वाबुद्धिमान

स्यात्कृतकृत्यश्चभारत॥२०॥हरिःॐ
तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिष
त्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेपुरुषोत्तमयोगोना
मपंचदशोध्यायः॥१५॥श्रीकृष्णार्प
णमस्तुः॥

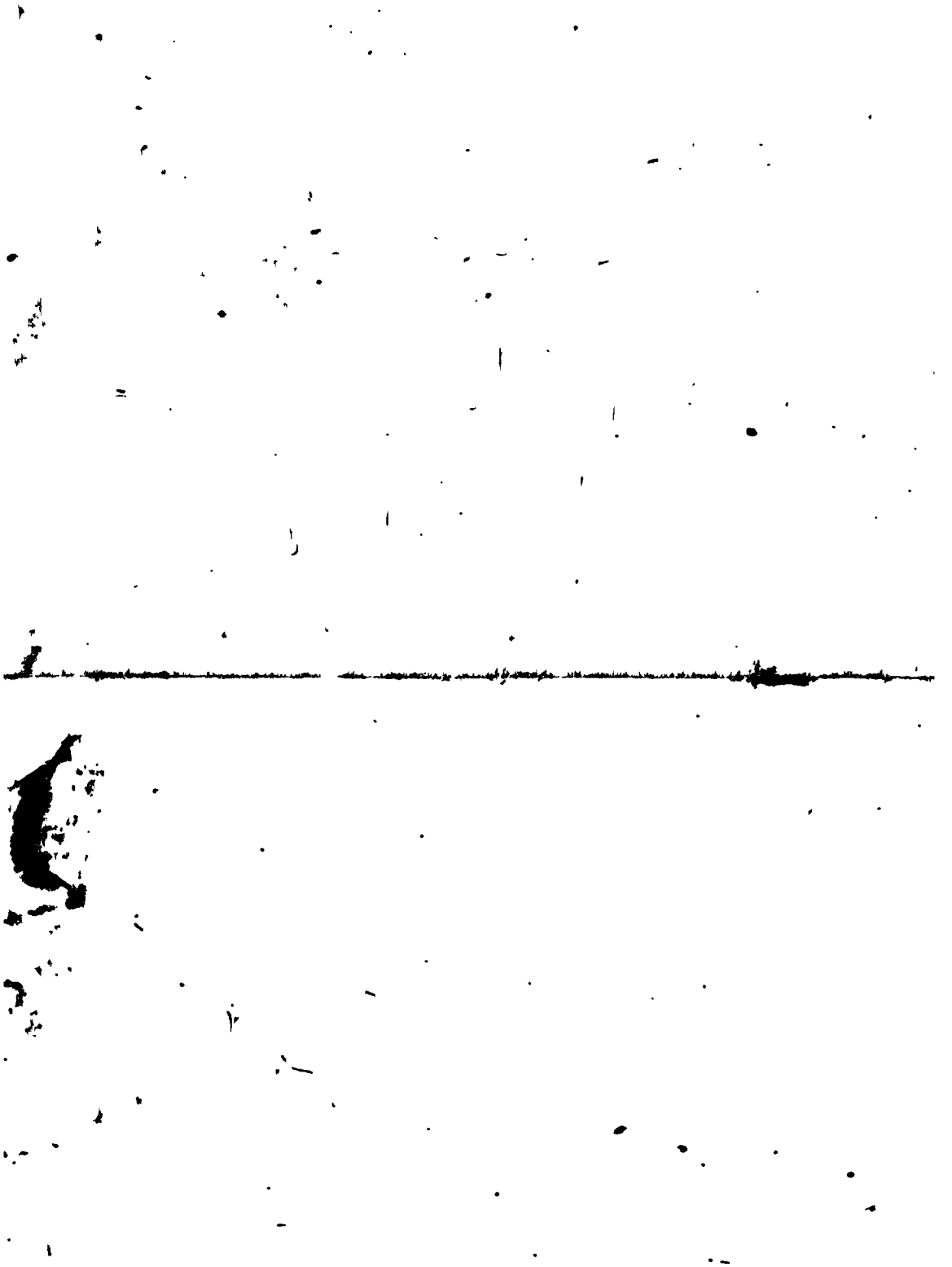

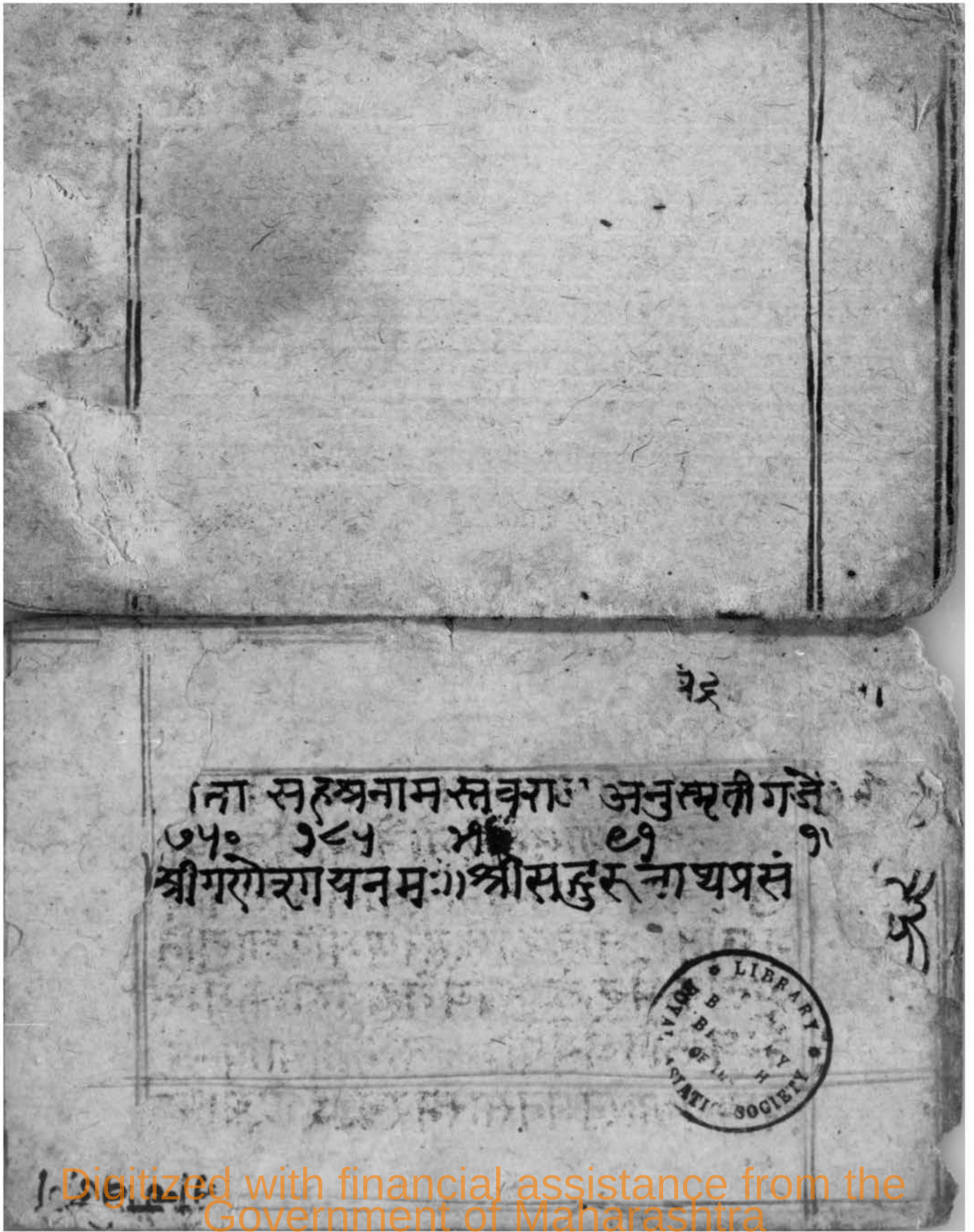

ना सहस्रनामस्तवराज अनुस्मृतीगजे
७५० १८५ भ ९१ १
श्रीगणेशायनमः॥श्रीसद्गुरुनाथप्रसं

LIBRARY
BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

No 5

ईती श्रीभगवद्गीता संपूर्ण

ROYAL ASIATIC SOCIETY
LIBRARY
OF THE
BOMBAY
BRANCH
OF THE